

в системе подготовки будущих учителей начальной школы. А также определено, что использование мультимедийных презентаций в процессе профессиональной подготовки будущих учителей начальной школы позволяет интенсифицировать деятельность преподавателя и студента, повысить качество изучения дисциплины, воплотить в жизнь принцип наглядности, а также способствует их профессиональному самоопределению, методически творческому становлению.

Ключевые слова: мультимедийные методы обучения, мультимедийная презентация, компьютерная грамотность, информационная компетентность, подготовка будущих учителей начальной школы, педагогические условия применения мультимедийных презентаций.

In the article the essence of the term «multimedia presentation» examined the classification of multimedia presentations methodical appointment, were singled out pedagogical conditions of of multimedia presentations in professional training future primary school teachers,, especially the use of multimedia technologies in educational process, didactic functions of multimedia technologies in the system of training of teachers of primary school. And also determined that the use of multimedia presentations in the training of future elementary school teachers to intensify activity allows teachers and students, improve the quality of the discipline, to realize the principle of clarity and contributes to their professional self-methodical creative development. So use of multimedia presentations teaching program material is the first step towards the introduction of multimedia technology in the teaching process of training primary school teachers.

Key words: multimedia teaching methods, multimedia presentation, computer literacy, information competence, preparation of future elementary school teachers, pedagogical conditions of use of multimedia presentations.

УДК 613+614:537

С.В. Дембіцька, О.В. Кобилянський
м. Вінниця, Україна

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ БЕЗПЕКИ У СТУДЕНТІВ-ЕЛЕКТРИКІВ

Постановка проблеми. Специфіка діяльності підприємств паливно-енергетичного комплексу України передбачає наявність робочих місць на виробництві з небезпечними та шкідливими умовами праці. Тому питання безпеки на цих підприємствах не втрачають своєї актуальності. Підвищення продуктивності праці, інтенсифікація та ускладнення виробничих процесів неможливе без створення безпечних умов праці персоналу на виробництві, контролю трудової дисципліни та особистої відповідальності працівників за безпеку праці, а також постійного вдосконалення системи регулювання стану промислової безпеки.

Відповідно виникає проблема пошуку педагогічних умов для формування культури безпеки у студентів-електриків на етапі фахової підготовки. Про важливість даного питання свідчить той факт, що у 2015 році Всесвітній день охорони праці за рекомендацією МОП відзначався під девізом «Приєднуйтесь до формування превентивної культури охорони праці».

Аналіз попередніх досліджень. Питання формування культури безпеки, взагалі, та культури охорони праці, зокрема, висвітлені у працях таких іноземних та українських науковців, як Л. Буєва, Ю. Воробйов, Г. Гогіташвілі, О. Горностай, Є. Желібо, М. Зоріна, Ю. Іванов, В. Лапін, І. Немкова, І. Сагайдак, О. Тереве́рко, О. Третьяков, Р. Цаліков та ін., які дотримуються думки, що саме низький рівень культури безпеки українського суспільства суттєвим чином зумовлює неприпустимо високий рівень травматизму та профзахворювань на підприємствах України.

Досліджуючи регіональні аспекти управління охороною праці, О. Амоша, О. Новікова, В. Крот наголошують на низькій координації систем регіонального та галузевого управління з системою державного управління охороною праці, низькому рівні трудової і виробничої дисципліни [1, с. 12-13]. Аналіз наведених досліджень свідчить, що серед основних причин травматизму на виробництві – це недотримання промислової безпеки та низький рівень виробничої дисципліни, що вказує на необхідність формування культури охорони праці ще на етапі підготовки фахівців.

Мета статті – дослідження практичних аспектів формування у майбутніх фахівців-електриків культури безпеки в процесі вивчення охорони праці у вищих навчальних закладах.

Виклад основного матеріалу. Поєднання понять «культура» і «безпека» вперше було здійснено Міжнародним агентством з атомної енергії (МАГАТЕ) в 1986 році в процесі аналізу причин і наслідків аварії на Чорнобильській атомній електростанції [3]. У доповіді МАГАТЕ наголошувалося, що саме відсутність культури безпеки стала основною причиною трагедії. Поступово цей термін почали застосовувати у всіх сферах людської діяльності. У багатьох країнах проблема формування культури безпеки стала предметом уваги влади, а державними органами з регулювання безпеки вона визнана одним з основних стратегічних напрямів їх діяльності.

Дослідники Ю. Скалецький, Д. Бірюков, О. Мартюшева та інші визначають культуру безпеки як «рівень розвитку людини і суспільства, що характеризується значущістю забезпечення безпеки життєдіяльності в системі особистісних і соціальних цінностей, безпечної поведінки в повсякденному житті та в умовах небезпечних та надзвичайних ситуацій, рівнем захищеності від загроз і небезпек в усіх сферах життєдіяльності» [5].

Поняття «культура охорони праці» вперше було використане у 2003 році. За визначенням Міжнародної організації праці (МОП), «національно орієнтована на профілактику культура охорони праці означає забезпечення права на безпечні та здорові умови праці на всіх рівнях, активну участь уряду, роботодавців і робітників у забезпеченні безпечних і здорових умов праці через чітко сформульовану систему прав, обов'язків та сфер відповідальності, де принцип профілактики має найвищий пріоритет» [6, с. 23].

Комплексне формування та вдосконалення культури безпеки на індивідуальному, колективному та суспільному рівнях потребує застосування системного підходу. Так дослідники Ю. Воробйов, М. Зоріна, Р. Цаліков визначають такі складові елементи культури безпеки: на індивідуальному рівні – світогляд, норми поведінки, індивідуальні цінності і підготовленість кожної людини в галузі безпеки життєдіяльності; на колективному – корпоративні цінності, професійну етику та мораль, підготовленість персоналу у галузі безпеки; на суспільному – традиції безпечної поведінки, суспільні цінності, підготовленість усього населення [2, с. 7]. Відповідними методами і засобами, що вирішують питання формування культури безпеки життєдіяльності на всіх рівнях, є: на індивідуальному рівні – сімейне виховання, навчання і виховання протягом життя в процесі вивчення дисциплін циклу безпеки життєдіяльності у школах, вищих навчальних закладах, підвищенні кваліфікації тощо, а також у громадських рухах; на колективному – розвиток системи корпоративних цінностей, професійної етики та моралі, підготовку персоналу потенційно небезпечних та інших об'єктів; на суспільно-державному – розвиток загальнонаціональної ідеології безпеки, нормативно-правової бази, удосконалення науково-технічної діяльності в галузі управління ризиками, соціальну рекламу з питань безпеки [7].

Важливу роль у формуванні культури безпеки відіграють заходи з розробки та реалізації державної політики в галузі забезпечення безпеки життєдіяльності. До особливостей такої політики належать: активна реалізація загальнодержавних і регіональних програм, спрямованих на запобігання надзвичайних ситуацій і ліквідацію їх наслідків; надання національного характеру державній політиці в сфері безпеки, залучення до формування ідеології безпеки на державному рівні всіх громадян, громадських організацій і суспільства в цілому; розвиток ринкового моніторингу безпеки та розширення комплексу товарів, які убезпечують людину; вдосконалення страхових механізмів зниження ризиків як складових культури безпеки [7].

Оскільки культура безпеки за своєю сутністю є складовою культури організації, яка поєднує в собі загальні цінності, підходи й зразки поведінки, спосіб ведення справ, що визначає особливий характер цієї організації. У розроблених МАГАТЕ рекомендаціях визначено, що поліпшення стану безпеки на колективному рівні (на підприємстві, в організації) здійснюється в три етапи: по-перше, використання пристроїв та систем високоякісного технічного контролю, по-друге, розробка комплексної системи управління безпекою в організації та, по-третє,

залучення більшої частини персоналу до активної та повсякденної роботи з підвищення рівня безпеки [3].

Розробленими в Україні нормативно-правовими актами з безпеки життєдіяльності передбачено реалізацію в організаціях другого етапу поліпшення стану безпеки. Такий стан речей знайшов своє відображення і в типових навчальних програмах з безпеки життєдіяльності та охорони праці, метою вивчення яких є набуття майбутнім фахівцем здатності орієнтуватися в основних нормативно-правових актах, методах і системах забезпечення техногенної безпеки, знань організаційно-правових заходів з колективної й особистої безпеки тощо, а не компетенцій по їх практичному застосуванню. Для ефективної реалізації третього етапу на підприємстві, в сучасній організації потрібно впровадження таких аспектів культури безпеки: пріоритетність питань безпеки для керівництва організації, безумовне дотримання всіма працівниками вимог інструкцій з охорони праці, обов'язковий попередній аналіз заходів безпеки перед виконанням будь-яких робіт, розвинута комунікативна культура, критичне ставлення до небезпеки й інноваційне мислення [3].

Підготовка фахівців-електриків поєднує поглиблене вивчення фундаментальних дисциплін (вища математика, загальна фізика, теоретичні основи електротехніки) з вивченням професійно-орієнтованих дисциплін (електричні машини, електричні системи та мережі, надійність електричних мереж та систем) для вирішення фахових завдань. Фахівці цієї галузі знань займаються проектуванням, наладкою, монтажем та експлуатацією промислового електрообладнання та електронних систем управління.

Таким чином, майбутні фахівці-електрики мають володіти наступними практичними навичками: уміння ефективно експлуатувати електричне устаткування і контролювати його стан, уміння виконувати оперативні перемикання в електроустановках, навички роботи з контрольно-вимірювальними приладами і оперативно-інформаційними комплексами, навички роботи з пристроями захисту та автоматики електроустановок, навички безпечного виконання робіт в електроустановках.

Формування визначених практичних умінь фахівців-електриків вимагає усвідомлення значущості вимог безпеки під час майбутньої професійної діяльності. Однак, як показує практика, в реальних виробничих умовах спостерігається відсутність культури індивідуальної поведінки, ігнорування обов'язків працівника щодо охорони праці під час виробничого процесу. Про це переконливо свідчить статистика виробничого травматизму на підприємствах паливно-енергетичного комплексу (табл.1).

Таблиця 1

Загальні дані про виробничий травматизм на підприємствах ПЕК станом на 01.10.2015/2014 рр*

Назва підприємства	Кількість нещасних випадків						Кількість потерпілих			
	Всього		Групових		Зі смертельним наслідком		Всього		Зі смертельним наслідком	
	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014
Електропостачальні підприємства	46	44	3	4	11	10	52	50	18	14
Енергогенеруючі підприємства	10	7	1	1	1	3	12	9	1	3
Ядерна енергетика та атомно-промисловий комплекс	11	5	0	0	2	0	11	5	2	0
Всього	67	56	4	5	14	13	75	64	21	17

* складено на підставі статистичних даних з джерела [3]

Динаміка нещасних випадків на підприємствах ПЕК за три квартали 2015/2014 рр (рис.1) показує зростання кількості нещасних випадків за три квартали 2015 року в порівнянні з попереднім періодом за усіма статтями.

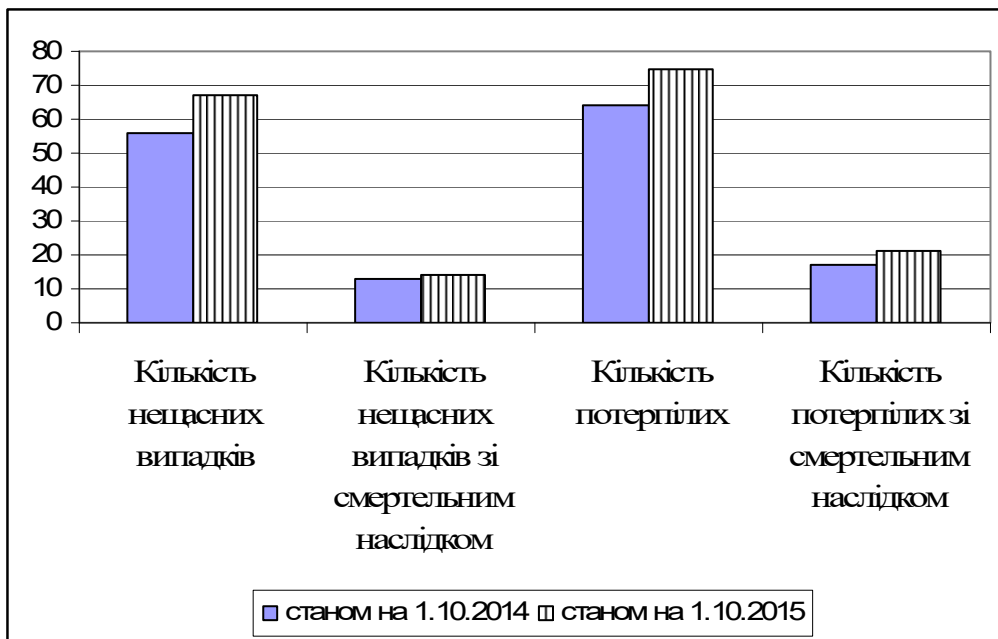

Рис. 1. Динаміка нещасних випадків на підприємствах ПЕК за три квартали 2015/2014 рр

Аналіз статистичних даних свідчить, що основними причинами травматизму на підприємствах енергетичної галузі залишаються: порушення при виконанні працівниками організаційних і технічних заходів при проведенні робіт; низька вимогливість керівників структурних підрозділів до працівників в частині виконання вимог Правил безпечної експлуатації електроустановок; недотримання вимог трудової та виробничої дисципліни; недостатня професійна підготовка конкретних осіб, низький рівень їх професійних знань; порушення вимог безпеки під час експлуатації устаткування, машин, механізмів; експлуатація травмонебезпечного, та того, що відпрацювало свій експлуатаційний строк, обладнання; відсутність інструктажів; дорожньо-транспортні пригоди [4].

Формування культури охорони праці має бути систематичним та послідовним, оскільки дотримання безпеки праці під час трудового процесу визначається тим, наскільки це стає необхідністю, асоціюється у свідомості майбутнього фахівця з комфортністю умов професійної діяльності.

Основними складовими культури охорони праці, на нашу думку, є:

- теоретичні знання з охорони праці, які дозволяють усвідомити та оцінити наявні небезпеки на робочому місці фахівця, визначити шляхи зменшення їх негативного впливу. Недостатній рівень знань працівника виявляє його некомпетентність з питань охорони праці. В процесі праці він не може точно визначити, що є небезпечним, а що безпечним; де наслідки помилки малі, а де великі. Крім того, він не може швидко орієнтуватися і знаходити рішення в складних і небезпечних ситуаціях;

- усвідомлення значення безпеки у фаховій діяльності, яке формується під впливом внутрішніх (бажання працювати в безпечних умовах праці) та зовнішніх (матеріальна та адміністративна відповідальність) мотивів безпечної поведінки на робочому місці.

- сформована потреба дотримуватися вимог безпеки на робочому місці. Можливості людини протистояти небезпеці визначаються ступенем її мотивації до праці і до її безпеки. Мотив безпеки проявляється у прагненні уникнути небезпеки, яка виникає в процесі праці. На сучасному етапі розвитку економіки рушійним є мотив вигоди. Однак для цілеспрямованого

формування культури праці потрібно, щоб для працівника був вирішальним саме мотив безпеки.

Отже, формування культури безпеки в процесі підготовки фахівців-електриків пропонується реалізувати наступним чином:

– Вдосконалення змісту навчання. Систематично здійснюється вдосконалення робочих програм з дисциплін «Безпека життєдіяльності», «Основи охорони праці» та «Охорона праці в галузі», які вивчаються у вищому навчальному закладі III-IV рівнів акредитації під час підготовки фахівців електротехнічних та електромеханічних спеціальностей та розробка методичного забезпечення даних курсів з метою об'єднання їх у логічну цілісну систему. Крім того, ми прагнемо до максимальної адаптації змісту дисциплін до майбутньої професійної діяльності студента.

– Вдосконалення форм та методів навчання. Під вивчення безпеки життєдіяльності та охорони праці нами використовуються проблемні методи навчання, творчі проекти, технології співробітництва, особистісно-орієнтоване навчання. Це дозволяє перетворити студента з пасивного слухача в активного учасника навчального процесу, формує мотивацію до вивчення безпеки життєдіяльності та охорони праці та активну позицію щодо власної безпеки під час виконання професійних обов'язків.

– Використання інформаційних технологій в навчальному процесі. Під час вивчення безпеки життєдіяльності та охорони праці використовуються тестові та навчальні програми, дидактичні матеріали в електронному вигляді, мультимедійні матеріали під час лекцій та дослідження комп'ютерних моделей виробничих процесів під час практичних та лабораторних занять.

Висновки. Таким чином, умовою формування культури безпеки майбутніх фахівців-електриків є набуття в процесі навчання у вищих навчальних закладах знань, умінь, навичок та компетенцій безпечної поведінки під час трудової діяльності. Отже, під культурою безпеки розуміється знання проявів негативного впливу небезпечних та шкідливих виробничих факторів, алгоритмів поведінки у небезпечних природних, побутових та виробничих ситуаціях тощо.

Для того, щоб отримані знання з безпеки життєдіяльності та охорони праці використовувалися під час трудової діяльності і працівник продовжував вдосконалювати навички безпечної поведінки, має бути присутня мотивація такої поведінки, як зовнішня, так і внутрішня. Важливо навчити майбутніх фахівців бачити та оцінювати, не провокувати, а попереджувати небезпеки, які виникають в процесі трудової діяльності. Процес формування культури безпеки у майбутніх фахівців-електриків повинен здійснюватися також за умови використання сучасної нормативно-правової бази з питань безпеки життєдіяльності та охорони праці Європейського Союзу, що буде сприяти підвищенню їх конкурентності на сучасному ринку праці.

Література:

1. Амоша О. І. Регіональне управління охороною праці / О. І. Амоша, О. Ф. Новікова, В. І. Крот. – Донецьк : ІЕП НАН України, 2000. – 244 с.
2. Зоріна М. О. До проблеми визначення актуальності й особливостей формування культури безпеки життєдіяльності / М. О. Зоріна // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – 2010. – № 8. – С. 149 – 153.
3. Ключевые вопросы практики повышения культуры безопасности. Доклад Международной консультативной группы по ядерной безопасности. – Серия изданий по безопасности, INSAG –15. – Вена : МАГАТЭ, 2002. – 24 с.
4. Офіційний сайт Міністерства енергетики та вугільної промисловості України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/#>
5. Проблеми впровадження культури безпеки в Україні : аналіт. доп. / [Скалецький Ю. М., Бірюков Д. С., Мартюшева О. О., Яценко Л. Д.]. – К. : НІСД, 2012. – 56 с.
6. Тереверко О. Культура охорони праці в документах МОП / О. Тереверко // Охорона праці. – 2010. – № 7. – С.22–26.
7. Цаликов Р. Культура безопасности жизнедеятельности системообразующий фактор снижения рисков ЧС / Р. Цаликов // Основы безопасности жизнедеятельности. – 2008. – № 4. – С. 3-7.

У статті обґрунтовані особливості формування культури безпеки під час підготовки студентів-електриків у вищих навчальних закладах. Зазначені складові елементи культури охорони праці. Визначені напрямки вдосконалення навчального процесу з безпеки життєдіяльності та охорони праці для забезпечення формування культури безпеки у майбутніх фахівців, зокрема, такі як вдосконалення змісту навчання та вдосконалення форм та методів навчання. Обґрунтовано, що умовою формування культури безпеки майбутніх фахівців-електриків є набуття в процесі навчання знань, умінь, навичок та компетенцій безпечної поведінки під час трудової діяльності.

Ключові слова: культура безпеки, підготовка фахівців, вдосконалення навчального процесу.

В статье обоснованы особенности формирования культуры безопасности при подготовке студентов-электриков в высших учебных заведениях. Указанные составляющие элементы культуры охраны труда. Определены направления совершенствования учебного процесса по безопасности жизнедеятельности и охране труда для обеспечения формирования культуры безопасности у будущих специалистов, в частности, такие как совершенствование содержания обучения и совершенствования форм и методов обучения. Обосновано, что условием формирования культуры безопасности будущих специалистов-электриков является приобретение в процессе обучения знаний, умений, навыков и компетенций безопасного поведения во время трудовой деятельности.

Ключевые слова: культура безопасности, подготовка специалистов, совершенствования учебного процесса.

In the article the peculiarities of creating a culture of safety in electrical training students in higher education. These components safety culture. Directions improve the educational process of life safety and health requirements for creating a culture of safety in future professionals, in particular, such as improving the content of training and improving the forms and methods. Proved that by creating a culture of security Electrical future professionals is gaining in learning the knowledge, skills and competencies safe behavior during work.

Key words: safety culture, training, improvement of educational process.

УДК 378.147.091.3:004

В.В. Демченко
м. Кіровоград, Україна

ІНФОРМАЦІЙНА КУЛЬТУРА МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА ЯК ФАКТОР ГОТОВНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОГО САМОУДОСКОНАЛЕННЯ

Якісні зміни в економічній, соціально-політичній і духовній сферах громадського життя, обумовлені інтенсивним розвитком і використанням сучасних інформаційних технологій, позначили рух людства до нової, постіндустріальної фази розвитку – інформаційного суспільства.

Одними з важливих соціальних результатів інформатизації суспільства є різке збільшення творчого змісту діяльності, розширення інформаційних потреб. Усе більша кількість людей виявляються залученими до інформаційної взаємодії не лише як пасивні споживачі інформації, але і як виробники інформаційних ресурсів і послуг.

У новому інформаційному середовищі знання постають як єдина динамічна система. Мережа електронних засобів комунікації передбачає можливості вільного доступу до інформації, задоволення інформаційних потреб користувачів, залучаючи усі ресурси міжкультурної комунікації. Отже, сьогодні необхідно засвоїти новий тип культури – інформаційний.

Сучасні випускники педагогічних вузів, маючи досить міцну основу професійних знань, не володіють навичками творчої діяльності, не відчують потреби у постійній самоосвіті й підвищенні рівня професійної культури, важливою складовою якої є інформаційна культура, погано володіють сучасними інформаційними технологіями.

Майбутньому фахівцю, який має жити в інформаційному суспільстві, варто не тільки володіти необхідною інформацією, але, у першу чергу, йому необхідно навчитися раціонально використовувати інформацію й інформаційні технології для підтримки і розвитку свого інтелектуального і творчого потенціалу, ефективно застосовувати отримані знання.